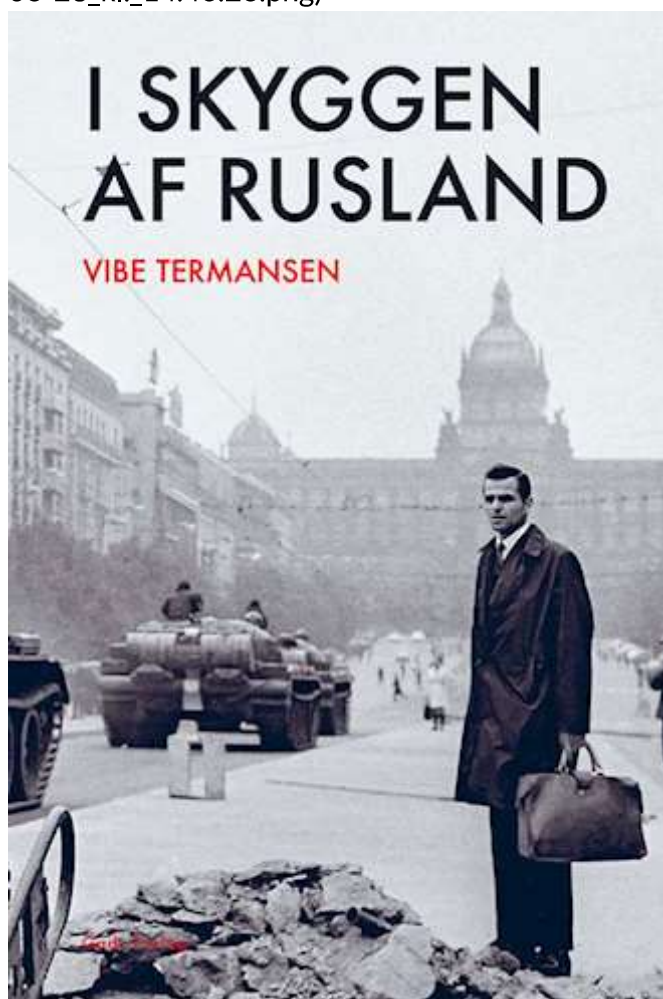

Militærhistorie

I Skyggen af Rusland

(https://mail.krigsvidenskab.dk/~krigsvid/application/files/8516/8752/4404/Skaerbille_06-23_kl_14.46.26.png)

(https://mail.krigsvidenskab.dk/~krigsvid/application/files/8516/8752/4404/Skaerbille_06-23_kl_14.46.26.png)

()

Titel: I Skyggen af Rusland

Forfatter: Vibe Termansen

Forlag: Gads Forlag

Sider: 224

Pris: 269,95 kr.

Anmelder: Poul Grooss

Bedømmelse: 4 faner ud af 5

På årsdagen for den russiske invasion i Ukraine blev denne bog udgivet, og så kunne man måske reagere med et skuldertræk og tænke, at det nok var endnu en bog, som gav et tilfældigt bud på baggrundshistorien om Rusland og Ukraine. Det er der ikke tale om.

Det er en uhyre velskrevet bog. Skarp og satirisk og blottet for al udenomssnak. Forfatteren er en fantastisk formidler, især når det drejer sig om beskrivelse af kyniske handlinger. Specielt får "Putin-verstehere" et ord med på vejen. Det er korrekt, at Rusland i tidens løb er blevet invaderet af mange forskellige folkeslag. At Rusland har en interessesfære, nævnes mange steder, men det berettiger jo ikke Rusland til at invadere en lang række nabolande for at skaffe en buffer-zone. Som der så smukt står i bogen: *"Da Ruslands præsident Putin den 24. februar 2022 fra sit skrivebord holdt tale til det russiske folk, før han invaderede broderationen Ukraine, var det ikke kun de gammeldags telefoner ved siden af ham, der var anakronistiske. Det var alt, hvad han sagde, også. Ud af det hele lyste en klippefast overbevisning om, at Rusland er et imperium, som har ret til at forsvare sin såkaldte interessesfære, uanset at den er sammenfaldende med det, ukrainerne kalder deres stat."*

Bogens titel indikerer, at det ikke er uden problemer at leve "i skyggen af Rusland". Rusland beskrives som et imperium under afvikling. Tidsmæssigt tager bogen sit udgangspunkt i Molotov-Ribbentrop-traktaten underskrevet i Moskva 23. – 24. august 1939. Så følger Stalins opfølgning af traktatens løfter til Sovjetunionen om interessesfæren, som for Stalins vedkommende strakte sig til Finland, Estland, Letland, den østlige del af Polen samt Bessarabien. Senere kom også Litauen med. Stalin lovede råvareleverancer til Tyskland, som så til gengæld forpligtede sig til teknologioverførelse til Sovjetunionen. Stalin syntes, at det gik helt fint, mens Hitler gik i krig mod de kapitalistiske lande.

Denne periode varede knap to år, hvor Stalin i mellemtiden hverken magtede at varsle for den kommende krig eller at forberede Sovjetunionen til en storstilet og langvarig krig. Da krigslykken

langt om længe vendte, blandt andet takket være en massiv økonomisk og industriel hjælp fra USA og Storbritannien, lykkedes det Stalin at vinde forhandlingerne i Jalta i februar 1945. Han fik udvidet sin interessesfære og sin buffer-zone til at omfatte store dele af Central- og Østeuropa.

I de følgende kapitler kan man læse om etableringen af moskvatro regeringer i alle de lande, som kom til at høre til østblokken. Stalins opfattelse af frie og åbne valg var, at soldater bevogtede valgstederne. Det "åbne" betød, at man viste sin stemmeseddel frem.

Herefter behandler forfatteren landene i Central- og Østeuropa hver for sig, navnlig med relation til uoverensstemmelserne i forhold til styret i Moskva. Hermed får læseren hele baggrunden for opstanden i Berlin den 17. juni 1953. Det var ubehageligt for regimet, for det var arbejderne, som gjorde oprør på grund af dårlige arbejdsforhold, stigende akkorder, usle lønninger og varemangel. Opstanden skabte panik i Moskva, men Den røde Hær slog opstanden ned, og der kom ikke tilsvarende uroligheder i DDR senere.

Inspireret af uroligheder i Polen i sommeren 1956 – med ca. 100 dødsopfre - udviklede situationen sig i efteråret i Ungarns hovedstad Budapest, og her løb udviklingen de kommunistiske myndigheder af hænde. Af sparehensyn holdt man op med at vedligeholde "jerntæppet" til nabolandet Østrig, og da demonstrationerne udviklede sig til konfrontation blev Den røde Hær tilkaldt med nogen forsinkelse. Mange ungarere nåede at flygte gennem "hullet i jerntæppet", inden sovjetiske tropper kvalte det ungarske oprør og reetablerede grænsespærringerne.

I 1968 kom "foråret i Prag" iscenesat af slovakken Aleksander Dubcek. Han prøvede at indføre "*socialisme med et menneskeligt ansigt*", men efter kort tid kom Den røde Hær atter på banen for at få tingene sat på plads.

I Polen kom en lang række uroligheder og opstande fra 1956 og frem til murens fald. Specielt tegner forfatteren et godt billede af fagforeningen Solidarnosc og hele kampen mellem specielt

værftsarbejderne i Gdansk og det politiske system, hvor politbureauet i Moskva hele tiden skulle overveje fordele og ulemper ved militær indgriben. Kompromiset blev, at general Wojciech Jaruzelski måtte overtage magten. Ellers ville russerne gøre det! Det kapitel har forfatteren passende kaldt *"Polen mod Polen"*.

Herefter følger så beskrivelsen af murens fald og opløsningen af såvel Sovjetunionen som Warszawa-pagten. Et af bogens nøgleproblemer er netop de tidligere Warszawa-pagtlandes indmeldelse i NATO. Var Rusland blevet lovet, at NATO skulle nedlægges, når nu Warszawa-pagten var væk? Havde nogen lovet Rusland, at tidligere Warszawa-pagtlande ikke kunne blive medlemmer af NATO? Det giver forfatteren et klart svar på: Der er intet på skrift om sådanne aftaler.

Bagest i bogen findes en række appendikser med originaltekster fra Molotov-Ribbentrop-traktaten, de ungarske studenters krav fra 1956, strejkekomitéens 21 krav (Solidarnosc i august 1980), NATO-traktatens artikel 5, Helsinki-aftalen (1975) og Budapest-memorandummet (december 1994) om de tidligere sovjetiske kernevåben på ukrainsk jord. Endvidere er der en omfattende bibliografi og et stikordsregister. Teksten er meget veldokumenteret, og alt i alt er der tale om en bog, som kort og konkret beretter om hele Central- og Østeuropas nyere historie. Den efterlader ikke megen forståelse for Putins politik, som ikke just bygger på befolkningernes selvbestemmelsesret.

Bogens sidste afsnit er den alvorlige opsummering om situationen for befolkningerne i Centraleuropa. Her skriver hun: *"Måske har forfatteren her slagside, fordi jeg har beskæftiget mig med Centraleuropa i mere end 20 år. Men jeg mener altså, at det er et godt princip, at dem, man tager stilling til, sidder med ved bordet. Hvis ikke, er det som regel, fordi de er på menuen."*

Forfatteren spørger til sidst: *"Er der håb for Rusland? Der skal nok et regimeskifte til. Det er svært at forestille sig et fremtidigt fredeligt Rusland, hvis ikke det er et demokratisk Rusland. Det vil tage tid. Hvis det overhovedet kan lykkes."*

Poul Grooss,
kommandør (pensioneret)

